

Elever och personal i fritidshemmet läsåret 2019/20

I denna promemoria redogör vi för statistiken över elever och personal i fritidshemmet. Statistiken publiceras också i tabeller på Skolverkets webbplats. Här finns dessutom kvalitetsdeklarationer för den officiella statistiken.

www.skolverket.se/skolutveckling/statistik/

Sammanfattning

- Läsåret 2019/20 är 493 000 elever inskrivna i fritidshem, vilket är en ökning med 3 300 elever eller 0,7 procent jämfört med föregående läsår.
- Antalet elever per avdelning på fritidshem är i genomsnitt 37,6 läsåret 2019/20. Jämfört med läsåret innan är det en minskning med i genomsnitt 1,6 elever per avdelning.
- Läsåret 2019/20 är antalet anställda i fritidshem motsvarande 23 800 heltidstjänster vilket ligger i nivå med läsåret innan.
- Av de cirka 13 100 anställda som har en tjänst som lärare i fritidshemmet läsåret 2019/20 har 38,2 procent fått en lärarlegitimation med behörighet för att undervisa i fritidshemmet. Andelen behöriga lärare är högre i kommunala fritidshem med 39,7 procent jämfört med 22,3 procent i fristående fritidshem.
- Av de kommunala fritidshemmen är det 12 procent som helt saknar personal med pedagogisk högskoleexamen, medan motsvarande andel är 28 procent för fristående fritidshem.
- Läsåret 2019/20 är antalet elever per lärare med behörighet för fritidshemmet 69,8 och antalet elever per lärare 22,8.

Bakgrund

Om fritidshemmet

Allmänt om fritidshemmet

Fritidshemmet är en frivillig verksamhet som kompletterar utbildningen i förskoleklassen och de obligatoriska skolformerna. Fritidshem ska erbjudas eleverna den del av dagen då de inte går i skolan och under lov, till och med vårterminen då eleven fyller 13 år.¹ Eftersom statistiken gäller höstterminen omfattar den med andra ord i huvudsak elever i åldrarna 6–12 år.

Gruppstorlekar

I fritidshemmets verksamhet bedrivs elevernas utbildning i grupp. Detta innebär att eleverna lär och utvecklas i samspel med såväl andra elever som personalen i fritidshemmet. Det finns inte någon bestämd gruppstorlek, gruppammansättning eller personaltäthet som är optimal i alla sammanhang, men rektorn ska alltid göra avvägningar kring elevgruppernas storlek och sammansättning samt personaltätheten med utgångspunkt i vad som är lämpligt med hänsyn till barnens behov.²

Personal i fritidshemmet

Krav på legitimation och behörighet för att få bedriva och ansvara för undervisning i fritidshemmet gäller sedan den 1 juli 2019. Tidigare gällde att personal som bedrev och ansvarade för undervisningen i fritidshemmet skulle ha en lärarutbildning med inriktning mot arbete i fritidshem eller en svensk eller utländsk högskoleutbildning som är avsedd för arbete som fritidspedagog eller motsvarande.³ Fritidspedagoger och lärare i fritidshem har haft möjlighet att ansöka hos Skolverket om legitimation för behörighet att undervisa i fritidshem sedan den 1 augusti 2018.

I undervisningen i fritidshemmet får det även finnas annan personal med sådan utbildning eller erfarenhet att elevernas utveckling och lärande främjas.⁴ Sådan annan personal kan t.ex. vara fritidsledare och barnskötare.

Personalens utbildning

De anställdas utbildningsnivå anges enligt Statistiska centralbyråns (SCB) utbildningsregister. De olika utbildningarna redovisas i följande grupperingar:

¹ 14 kap. 2, 7 och 8 §§ skollagen (2010:800).

² Skolverket (2014). *Fritidshem*. Skolverkets allmänna råd med kommentarer.

³ Prop. 2017/18:194, bet. 2017/18: UbU31, rskr. 2017/18:430.

⁴ 2 kap. 14 § skollagen (2010:800).

- Pedagogisk högskoleexamen. Avser personal som har förskollärary-, fritidspedagog- eller lärarexamen och som fått examensbevis utfärdat.⁵ Uppgifter om personalens pedagogiska högskoleexamen har hämtats från Universitetskanslersämbetets register över examinerade.⁶
- Annan utbildning inom pedagogik eller social omsorg. Avser personal som har utbildning inom huvudinriktningen *Pedagogik och lärarutbildning* (SUN 2000⁷) eller utbildning inom huvudinriktningen *Socialt arbete och omsorg* (SUN 2000) och som inte har lärarexamen.
- Fritidsledarutbildning. Avser personal som har utbildning med inriktningen *Fritidsverksamhet för barn och ungdom* (SUN 2000) och som inte har lärarexamen.
- Övrig utbildning. Ingen av ovan angivna inriktningar.

Alternativ till fritidshem

För barn som är 10–12 år finns även öppen fritidsverksamhet.⁸ I den verksamheten är barnen inte inskrivna och det finns därför inga uppgifter om antal barn som deltar i verksamheten. Den öppna fritidsverksamheten är ofta samordnad med skola, fritidshem och kommunens övriga fritidsverksamheter för barn och ungdom. Den kan även anordnas i samarbete med föreningslivet.

Ett barn kan också, istället för fritidshem, erbjudas pedagogisk omsorg om barnets vårdnadshavare önskar det.⁹

Statistik om öppen fritidsverksamhet samt pedagogisk omsorg finns publicerad på Skolverkets webbplats.

Om statistiken

I detta pm presenteras statistik om elever och personal i fritidshemmen.

Måttet ”antal elever per avdelning” beräknas genom att dividera antalet inskrivna elever i fritidshem med antalet avdelningar i fritidshem. En avdelning är den elevgrupp som fritidshemmets arbetslag ansvarar för. Måttet bygger på uppgifter som uppgiftslämnarna har rapporterat.

Skolverket samlar in uppgifter om vilken typ av tjänst personalen i fritidshem har. Typ av tjänst ska motsvara personalens faktiska arbetsuppgifter. Med ”lärare” i detta pm avses tjänstetyperna lärare och fritidspedagog.

⁵ Skolverket har redovisat andelen personal med pedagogisk högskoleexamen som ett mått på fritidshemspersonalens utbildningsnivå sedan läsåret 1995/96. I detta mått ingår även förskollärare och grundskollärare som är utbildade för att arbeta med barn eller elever i förskola eller skola men som inte har en specifik utbildning för att arbeta i fritidshem. Måttet är därför bara ett grovt mått för om personalen har en relevant utbildning för att arbeta i fritidshem.

⁶ Alla lärare och förskollärare som har tagit ut sin examen senast den 30 juni 2019 omfattas.

⁷ Svensk utbildningsnomenklatur, ett system för klassificering av utbildning. Finns att ladda ner från Statistiska centralbyråns webbplats www.scb.se.

⁸ 14 kap. 7 § och 25 kap. 4 § skollagen (2010:800).

⁹ 25 kap. 2 § skollagen (2010:800).

I pm:et redovisas tre olika mått för personal- och lärartäthet i fritidshem:

- antal elever per anställd,
- antal elever per lärare,
- antal elever per lärare med behörighet.

I löpande text i pm:et avrundas sifferuppgifter till tre informationsbärande siffror. Det betyder till exempel att 1 083 417 elever anges som 1 080 000 elever och att 13 128 lärare anges som 13 100 lärare. Alla beräkningar utgår dock från icke avrundade uppgifter.

Insamling av uppgifter

Statistiken över elever och personal i fritidshemmen ingår i Sveriges officiella statistik och avser den 15 oktober eller närliggande vardag. Skolverket begär in uppgifter från huvudmän via Statistiska centralbyrån (SCB).

Uppgifter om personalens behörighet har hämtats från Skolverkets förskollärary- och lärarlegitimationsregister.¹⁰

Jämförbarhet över tid

Krav på legitimation och behörighet för att få bedriva och ansvara för undervisning i fritidshemmet gäller sedan den 1 juli 2019. Skolverket redovisar från och med läsåret 2018/19 uppgifter om antal och andel lärare i fritidshem som har en lärarlegitimation med behörighet för fritidshem. Jämförelser med 2018/19 ska dock göras med försiktighet eftersom alla som arbetade som lärare i fritidshemmet det läsåret inte hade hunnit söka och/eller få en legitimation utfärdad när statistiken för 2018/19 publicerades.

Uppgifter om typ av tjänst började samlas in läsåret 2017/18. Mått på antal lärare och antal elever per lärare kan därmed redovisas från och med det läsåret. I denna publicering tillkommer måttet ”antal elever per lärare med behörighet”.

Till och med läsåret 2015/16 redovisades fritidshem med statlig huvudman tillsammans med fritidshem med enskild huvudman. Sedan 2016/17 redovisas de statliga fritidshemmen separat. Statistik för dessa särredovisas dock inte i detta pm, men uppgifter återfinns i aktuella tabeller.

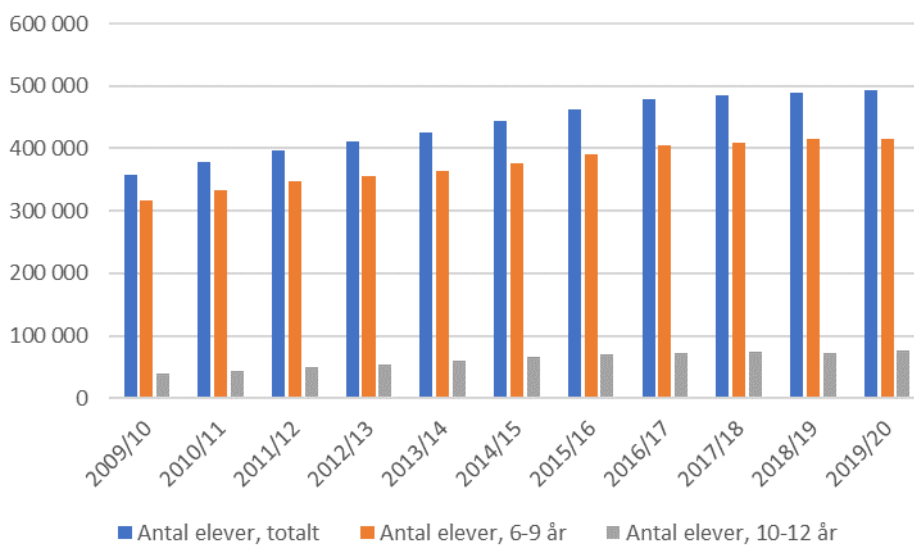
¹⁰ Alla som har fått lärarlegitimation utfärdad till och med den 3 februari 2020 omfattas.

Antalet elever i fritidshem

Antalet elever i fritidshem fortsätter att öka och läsåret 2019/20 är 493 000 elever inskrivna i fritidshem. Fördelningen mellan flickor och pojkar är i stort sett jämn. Av alla elever som är inskrivna i fritidshem är 48 procent flickor och 52 procent pojkar.

I diagram 1 visas hur antalet elever i fritidshem har utvecklats under de senaste tio läsåren.

Diagram 1. Antalet elever i fritidshem, totalt och efter åldersgrupp, läsåren 2009/10–2019/20.

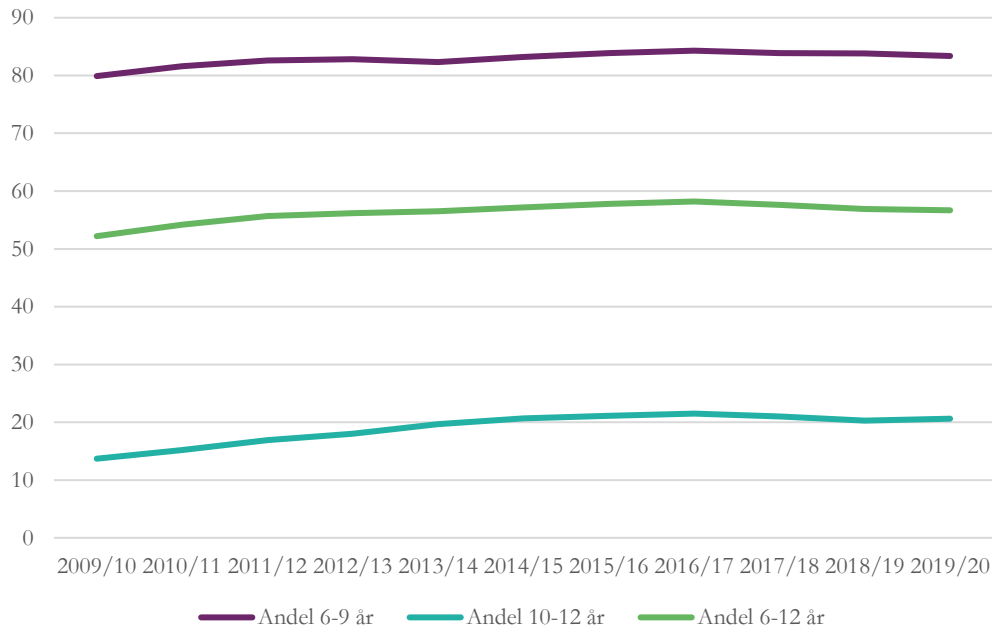
Källa: Fritidshem, Elever och grupper, tabell 2A för åren 2009/10–2019/20.

Som framgår av diagrammet har antalet elever i fritidshem ökat med 3 300 elever eller 0,7 procent jämfört med föregående läsåret, då omkring 490 000 elever var inskrivna i fritidshem. Sett till de senaste tio läsåren har antalet elever ökat med närmare 136 000 elever, vilket motsvarar en ökning med 38 procent.

Lsåret 2019/20 var 416 000 barn i åldern 6–9-år och 76 000 barn i åldern 10–12-år inskrivna i fritidshem. Antalet inskrivna 10–12-åringar har nästan fördubblats under den senaste tioårsperioden, medan antalet inskrivna 6–9-åringar har ökat med drygt 30 procent.

I diagram 2 redovisas andelen av samtliga barn i berörda åldrar som har varit inskrivna i fritidshem under de senaste tio läsåren.

Diagram 2. Andel av 6–12-åringar respektive 6–9-åringar och 10–12-åringar i befolkningen som är inskrivna i fritidshem läsåren 2009/10–2019/20.

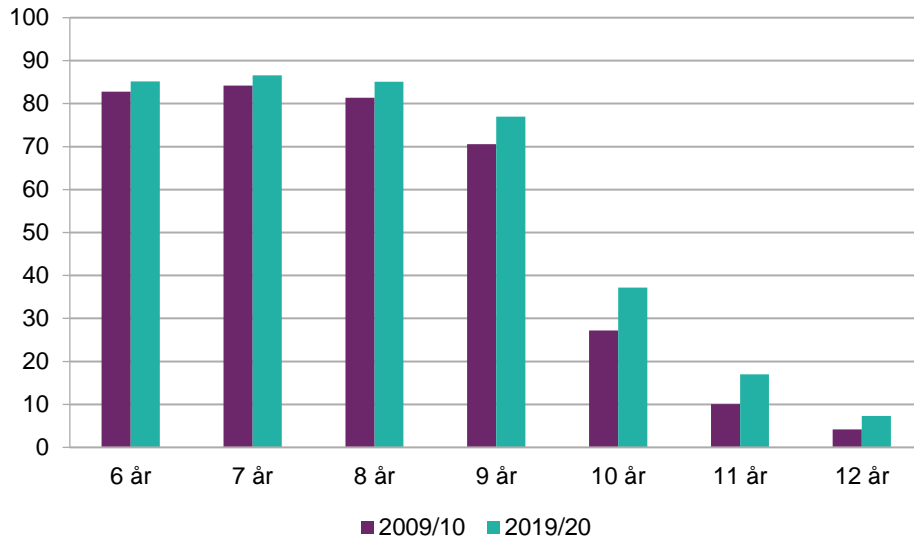
Källa: Fritidshem, Elever och grupper, tabell 2B för åren 2009/10–2019/20.

Av alla barn i åldrarna 6–12 år är 56,7 procent inskrivna i fritidshem läsåret 2019/20. Det är framför allt 6–9-åringar som går i fritidshem, vilket syns i diagram 2. Läsåret 2019/20 var 83,4 procent av barnen i denna åldersgrupp inskrivna, medan 20,6 procent i åldersgruppen 10–12-åringar var inskrivna.

Under den senaste tioårsperioden har andelen inskrivna 10–12-åringar ökat relativt sett mer än andelen inskrivna 6–9-åringar. Sedan läsåret 2009/10 har andelen inskrivna 10–12-åringar ökat från 13,7 procent till 20,6 procent, vilket motsvarar en ökning med 6,9 procentenheter. Andelen 6–9-åringar som går i fritidshem har under samma period ökat från 79,9 procent till 83,4 procent, vilket motsvarar en ökning med 3,5 procentenheter.

Hur andelen barn i respektive ålder som är inskrivna i fritidshem har förändrats jämfört med för tio år sedan beskrivs i diagram 3.

Diagram 3. Andel barn i respektive ålder inskrivna i fritidshem läsåret 2009/10 respektive läsåret 2019/20.

Källa: Fritidshem, Elever och grupper, tabell 2B för åren 2009/10 och 2019/20.

Ökningen av andelen inskrivna i fritidshem har framför allt skett bland barn som är mellan 9 år och 11 år gamla.

Olika huvudmän

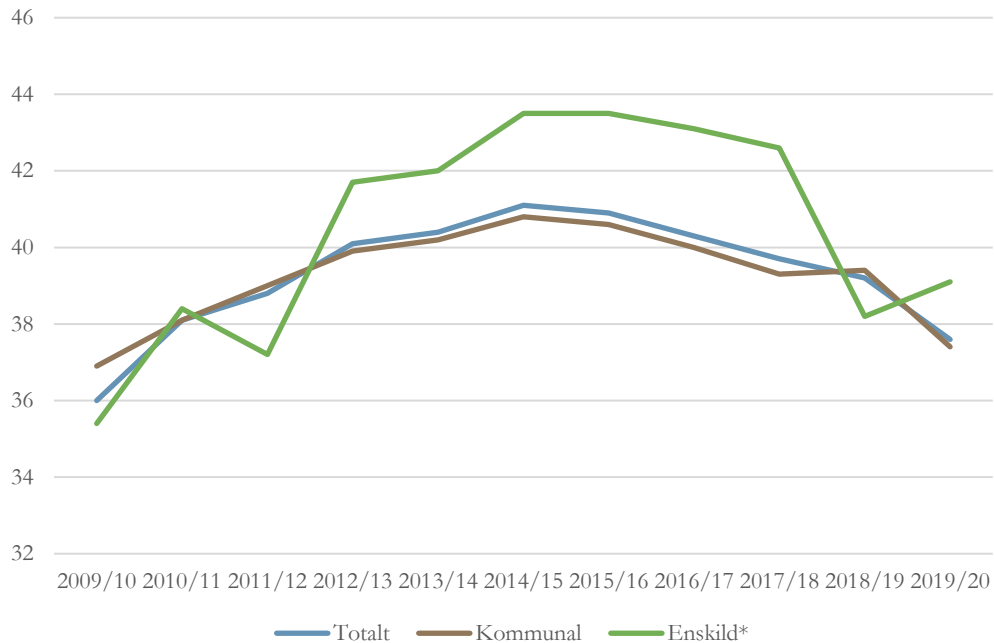
Av eleverna som är inskrivna i fritidshem är 87,1 procent inskrivna i kommunala fritidshem och 12,9 procent i fristående fritidshem. Dessutom var närmare 400 elever, motsvarande 0,1 procent, inskrivna i fritidshem med statlig huvudman.

Elevernas könsfördelning i kommunala fritidshem är densamma som i riket med 48 procent flickor och 52 procent pojkar. Könsfördelningen i fristående fritidshem är något jämnare med 49 procent flickor mot 51 procent pojkar.

Elever per avdelning

Antalet elever per avdelning är i snitt 37,6 läsåret 2019/20. Antalet elever per avdelning, dels totalt, dels uppdelat på typ av huvudman, under de tio senaste läsåren visas i diagram 4.

Diagram 4. Antal elever per avdelning, totalt och per typ av huvudman, läsåren 2009/10–2019/20.

Notera den brutna y-axeln.

*Fram till och med läsåret 2014/15 ingick fritidshem med statlig huvudman i redovisningen av enskild huvudman.

Källa: Fritidshem, Elever och grupper, tabell 2A för läsåren 2009/10–2019/20.

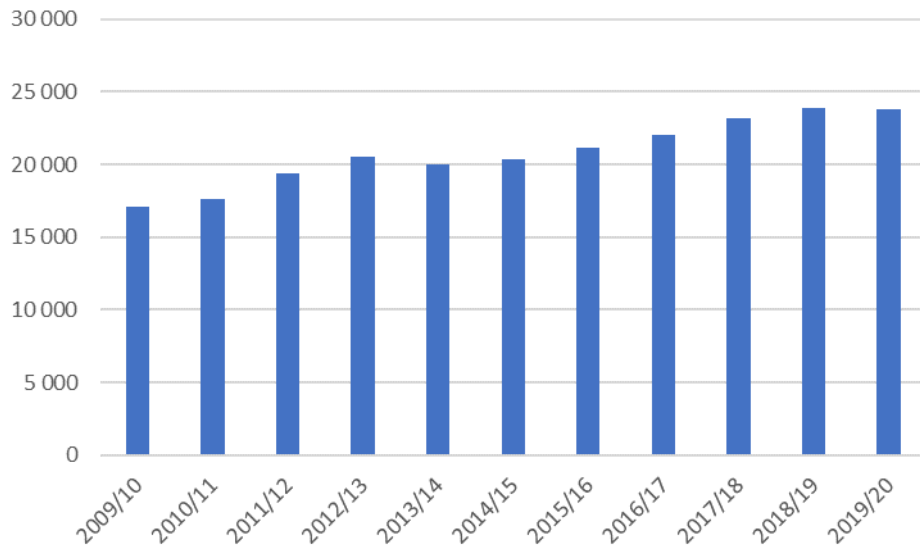
Mellan läsåren 2009/10–2014/15 ökade avdelningarnas storlek successivt för varje läsår för att därefter successivt minska efterföljande läsår. Jämfört med 2018/19 har avdelningsstorleken minskat med i genomsnitt 1,6 elever. Antalet elever per avdelning skiljer sig mellan kommunala och enskilda huvudmän. Med undantag för enstaka läsår har fristående fritidshem i genomsnitt haft fler elever per avdelning under den senaste tioårsperioden än de kommunala fritidshemmen.

Lsåret 2019/20 är den genomsnittliga avdelningsstorleken 37,4 elever per avdelning i kommunala fritidshem jämfört med 39,1 elever i fristående fritidshem. Jämfört med det föregående läsåret har antalet elever per avdelning i kommunala fritidshem tydligt minskat med i genomsnitt 2,0 elever per avdelning. I fristående fritidshem har den genomsnittliga avdelningsstorleken istället ökat jämfört med föregående läsår med i genomsnitt 0,9 elever per avdelning.

Personal i fritidshem

Antalet anställda i fritidshem

Diagram 5 visar antalet anställda i fritidshem, omräknat till heltidstjänster.

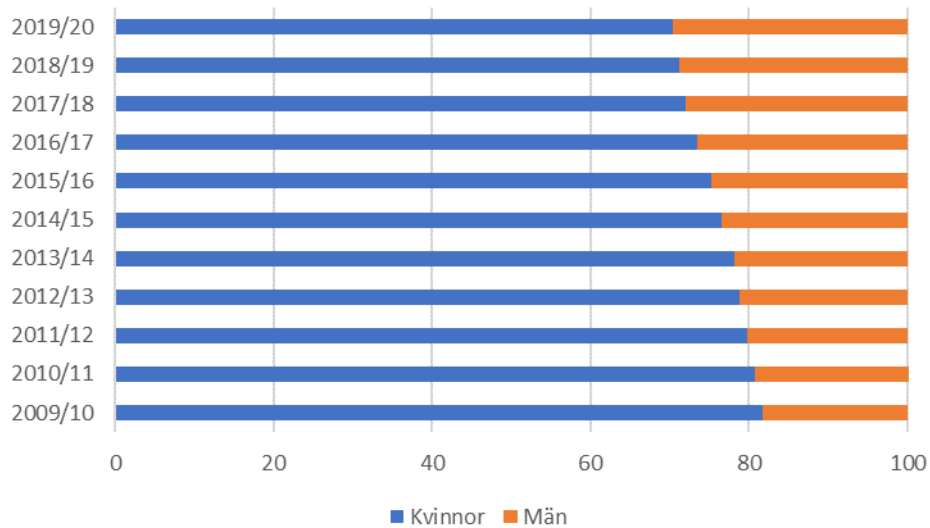
Diagram 5. Antalet anställda (omräknat till heltidstjänster) i fritidshem läsåren 2009/10–2019/20.

Källa: Fritidshem, Personal, tabell 1A för läsåren 2009/10–2019/20.

Antalet anställda i fritidshem är motsvarande 23 800 heltidstjänster läsåret 2019/20, vilket är i nivå med läsåret innan. Som diagram 5 visar har antalet anställda i fritidshem ökat de senaste tio läsåren. Mellan 2009/10 och 2019/20 ökade antalet heltidstjänster från 17 100 till 23 800 heltidstjänster, vilket motsvarar en ökning med 39 procent. Antalet tjänstgörande personer har under samma tid ökat från 29 800 anställda till 40 100 anställda läsåret 2019/20. Det motsvarar en ökning med 35 procent.

Diagram 6 visar könsfördelningen bland anställda i fritidshem under läsåren 2009/10–2019/20.

Diagram 6. Andelen anställda i fritidshemmet efter kön läsåren 2009/10–2019/20.

Källa: Fritidshem, Personal, tabell 2A för åren 2009/10–2019/20.

Av alla anställda i fritidshem är 70 procent kvinnor. Andelen män bland personalen har ökat kontinuerligt under flera år. De senaste tio åren har andelen män ökat med 12 procentenheter från 18 till 30 procent. Antalet kvinnor har ökat från 24 300 till 28 300 anställda mellan läsåren 2009/10 och 2019/20, vilket motsvarar en ökning med 16 procent. Under samma tidsperiod har antalet män däremot mer än fördubblats, från 5 500 till 11 900 anställda.

Könsfördelningen bland fritidshemspersonalen skiljer sig mellan kommunala och fristående fritidshem. Andelen män är högre i fritidshem med enskild huvudman, där cirka 35 procent av de anställda är män. Motsvarande uppgift för fritidshem med kommunal huvudman är 29 procent.

Av de 40 100 anställda i fritidshem har 21 700 anställda, vilket motsvarar 54 procent av personalen, en tjänst som lärare. Omräknat till heltidstjänster finns 13 100 lärare i fritidshem.

Bland de anställda som har en tjänst som lärare i fritidshem är 74 procent kvinnor. Motsvarande andel bland personalen som har en tjänst som annan pedagogisk personal är 66 procent. Könsfördelningen bland såväl lärarna som de som arbetar som annan pedagogisk personal i fritidshem är i stort sett oförändrad jämfört med det föregående läsåret.

Behöriga lärare

Av de 13 100 anställda, uttryckt i heltidstjänster, som har en tjänst som lärare i fritidshem läsåret 2019/20 har 5 000, vilket motsvarar 38,2 procent, en legitimation med behörighet för att undervisa i fritidshemmet. Andelen behöriga lärare är inte jämförbart med föregående läsår, eftersom alla då inte hade hunnit ansöka om eller få legitimation ännu.

Andelen lärare som har en lärarlegitimation med behörighet för undervisning i fritidshem skiljer sig mellan kvinnliga och manliga lärare. Av de kvinnliga lärarna har 40,2 procent en legitimation med behörighet för undervisning i fritidshem, medan motsvarande andel bland de manliga lärarna är 33 procent.

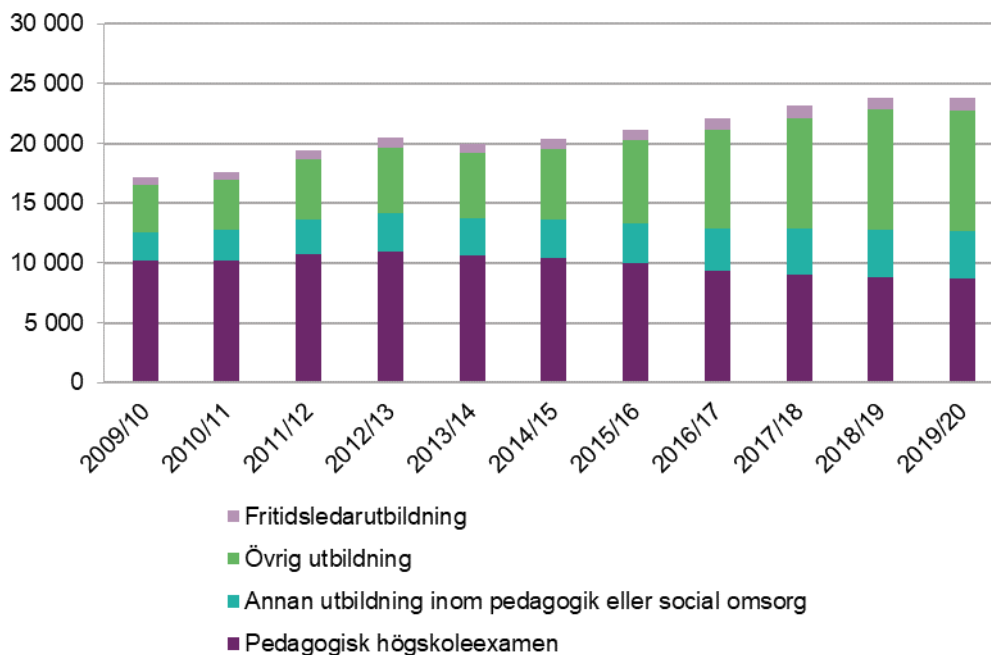
Det finns även skillnader mellan olika slags huvudmän när det gäller andelen lärare i fritidshem som har en legitimation med behörighet för fritidshemmet. Andelen behöriga lärare är högre i kommunala fritidshem med 39,7 procent jämfört med 22,3 procent i fristående fritidshem.

Personalens utbildning

Läsåret 2019/20 har 36,5 procent av personalen i fritidshem en pedagogisk högskoleexamen. Närmare 17 procent har annan utbildning inom pedagogik eller social omsorg och cirka 4 procent har en fritidsledarutbildning. Cirka 42 procent av personalen har övrig utbildning, vilket innebär att de har en annan utbildning än de som nämnts ovan.

Diagram 7 visar utvecklingen av antalet anställda med olika slags utbildning under de tio senaste läsåren.

Diagram 7. Anställda i fritidshem (omräknat till antal heltidstjänster) efter utbildning läsåren 2009/10–2019/20.

Källa: Fritidshem, Personal, tabell 1B för läsåren 2009/10–2019/20.

Som diagram 7 visar är det framförallt antalet anställda med övrig utbildning som har vuxit över tid, från cirka 4 000 läsåret 2009/10 till närmare 10 100 läsåret 2019/20. Antalet anställda i fritidshem med en pedagogisk högskoleexamen eller

med annan utbildning inom pedagogik eller social omsorg har varit relativt stabil under den senaste tioårsperioden.

Det är en betydande andel av fritidshemmen, 14 procent, som inte har personal med pedagogisk högskoleexamen. Totalt sett är det närmare 38 000 inskrivna elever som helt saknar personal med pedagogisk högskoleexamen, vilket motsvarar cirka 8 procent av samtliga inskrivna elever.

Olika huvudmän

Personalens utbildningsnivå skiljer sig mellan kommunala och fristående fritidshem. Medan 38,8 procent av personalen i kommunala fritidshem har en pedagogisk högskoleexamen är motsvarande andel i fristående fritidshem 19,1 procent. Jämfört med föregående läsår har andelen personal med pedagogisk högskoleexamen ökat i fristående fritidshem medan andelen har minskat något i kommunala fritidshem. Läsåret 2018/19 hade 39,4 procent av personalen i kommunala fritidshem en pedagogisk högskoleexamen och i fristående fritidshem var motsvarande andel 17,9 procent.

I kommunala fritidshem har 40 procent av personalen övrig utbildning. Motsvarande andel i fristående fritidshem är 59 procent. Vidare är det 12 procent av de kommunala fritidshemmen som helt saknar personal med pedagogisk högskoleexamen, medan motsvarande andel är 28 procent i fristående fritidshem. I de kommunala fritidshemmen är det 23 400 elever, motsvarande 5 procent av de inskrivna eleverna, som helt saknar personal med pedagogisk högskoleexamen. I fristående fritidshem saknar 14 500 elever personal med pedagogisk högskoleexamen, vilket motsvarar 23 procent av de inskrivna eleverna.

Tjänstgöringsgrad

Läsåret 2019/20 är den genomsnittliga tjänstgöringsgraden 59 procent, vilket är en minskning med 1 procentenhet jämfört med föregående läsår. Övrig arbetstid kan personalen vara i annan verksamhet. Det är 64 procent av personalen i fritidshem som även arbetar i förskoleklass eller grundskola. Förra läsåret var motsvarande andel 63 procent.

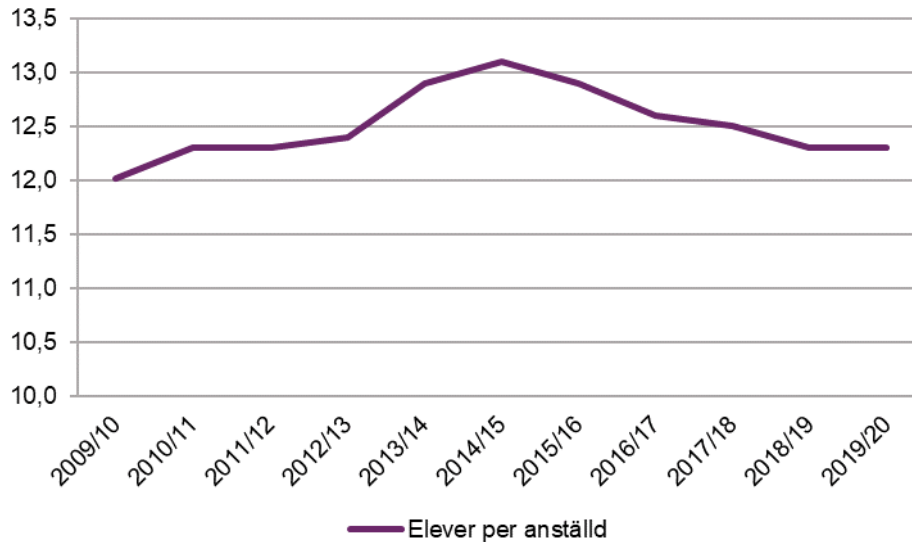
Personal- och lärartäthet

Läsåret 2019/20 är antalet elever per lärare med behörighet för fritidshemmet 69,8 och antalet elever per lärare 22,8. Det förstnämnda måttet är inte jämförbart med föregående läsår, eftersom alla då inte hade hunnit ansöka om eller få legitimation ännu. Det föregående läsåret var antalet elever per lärare 22,2.

Lärartätheten är högre i kommunala fritidshem än i fristående fritidshem. I kommunala fritidshem är antalet elever per lärare 22,1 och i fristående fritidshem 29,2. Mätt i antal elever per anställd lärare med behörighet är skillnaderna mellan lärartätheten i kommunala och fristående fritidshem ännu större, 65 jämfört med 143,8.

Personaltätheten mätt i antal elever per anställd kan jämföras för en längre tidsperiod. Diagram 8 visar utvecklingen för de senaste tio åren.

Diagram 8. Antalet elever per anställd i fritidshemmet läsåren 2009/10–2019/20.

Notera den brutna y-axeln.

Källa: Fritidshem, Personal, tabell 1A för läsåren 2009/10–2019/20.

Mellan läsåren 2009/10 och 2014/15 ökade antalet elever per anställd från 12,1 till 13,1. Under den perioden ökade antalet elever med 24 procent medan antalet anställda ökade med 14 procent. Efterföljande läsår har antal elever per anställd successivt minskat vilket kan förklaras med att antalet anställda relativt sett har ökat mer än antalet elever. Mellan läsåren 2014/15 och 2019/20 ökade antalet elever med 11 procent medan antalet anställda ökade med 18 procent. De senaste två läsåren ligger personaltätheten på i genomsnitt 12,3 elever per anställd.

Antalet elever per anställd skiljer sig mellan kommunala och fristående fritidshem. Personaltätheten är högre i kommunala fritidshem, där det i genomsnitt går 12,2 elever per anställd. Motsvarande siffra för fristående fritidshem är 13,2 elever per anställd. Jämfört med det föregående läsåret har antalet elever per anställd ökat något i fristående fritidshem medan personaltätheten ligger på samma nivå i kommunala fritidshem.

Antal fritidshem

Lsåret 2019/20 finns närmare 4 450 fritidshem. Jämfört med föregående läsår har antalet fritidshem ökat med cirka 180 fritidshem, vilket motsvarar en ökning med 4 procent.

Majoriteten av fritidshemmen, 84 procent eller 3 730 fritidshem, drivs i kommunal regi. Fritidshem som bedrivs i enskild regi finns i 181 kommuner och är 700 till antalet. Det finns dessutom 14 fritidshem med statlig huvudman. Fritidshem i enskild och statlig regi utgör 16 procent av fritidshemmen.

Statistikredovisningen på Skolverkets webbplats

De tabeller som uppgifterna är hämtade från hittar du på Skolverkets webbplats.
www.skolverket.se/skolutveckling/statistik.

› Sök statistik › Sveriges officiella statistik › [skolform] › [statistikområde]
› [läsåår, termin, år] › [Tabell XX].

I kvalitetsdeklarationen för statistiken finns information om statistikens ändamål, innehåll, tillförlitlighet, aktualitet, tillgänglighet och jämförbarhet. Du hittar kvalitetsdeklarationen på Skolverkets webbplats.

www.skolverket.se/skolutveckling/statistik.

› Sök statistik › Sveriges officiella statistik › [skolform] › [statistikområde]
› [läsåår, termin, år] › [Relaterade dokument].